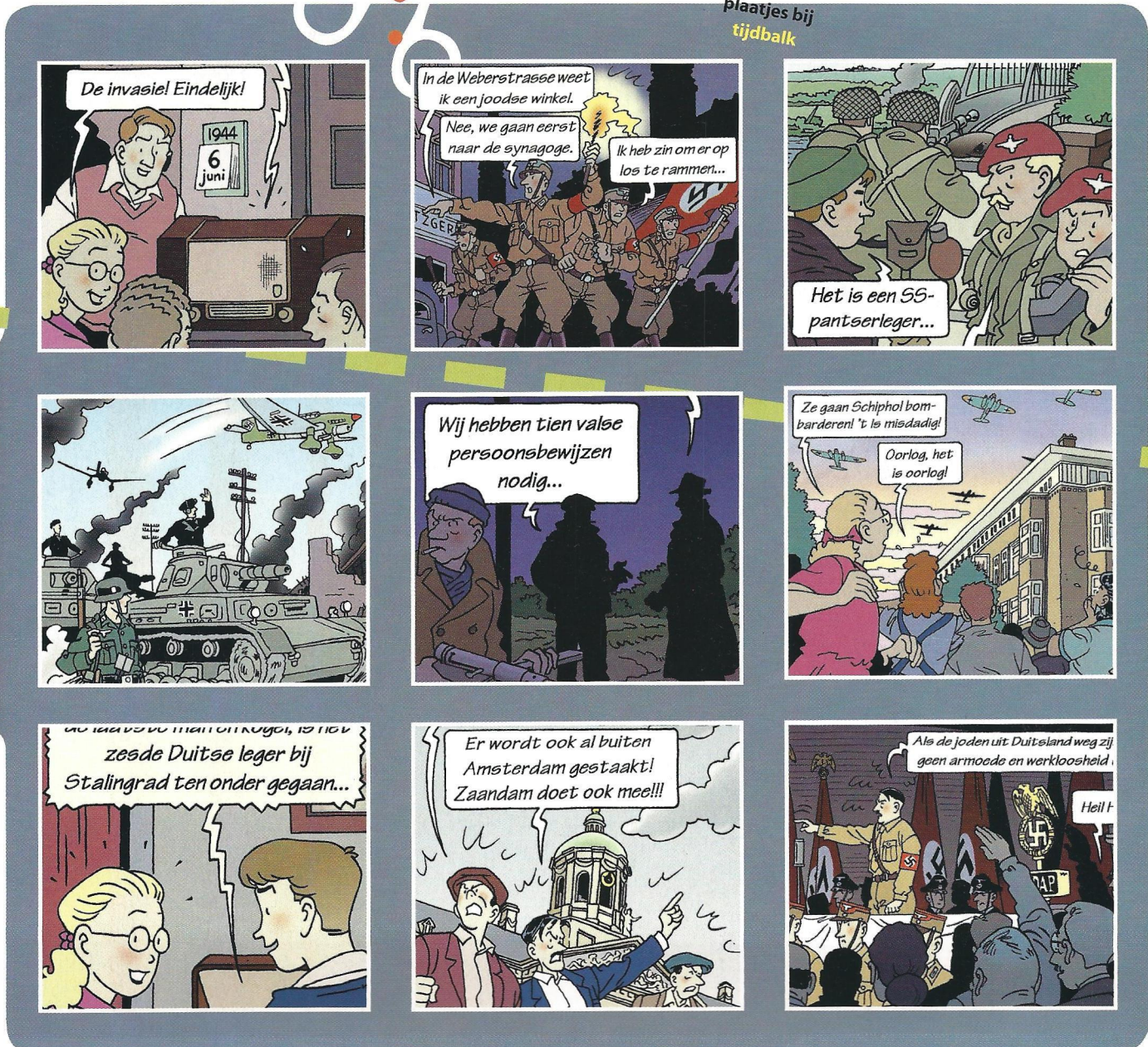

plaatjes bij
stamboom

plaatjes bij
tijdperk

Het stripboek

De Ontdekking

In de strip ontvouwt zich tegen de achtergrond van de Duitse bezetting het verhaal van het gezin van Dort. De hoofdpersonen en hun keuzes tijdens de oorlog vormen de rode draad. Historisch klopt alles in de strip en belangrijke gebeurtenissen en figuren spelen een rol. Ook de bezetting van Nederlands-Indië komt aan de orde. Onderwerpen die wel behandeld worden, maar die niet centraal staan zijn de oorzaken voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust.

Thema's

1) Basiskennis WOII

In de strip volgen historische gebeurtenissen elkaar op en worden er veel begrippen gebruikt. Sommige leerlingen hebben moeite om een overzicht te krijgen over de bezettingstijd en om de verschillende begrippen te begrijpen. Om de basiskennis van leerlingen over de bezetting te verdiepen staan er twee opdrachten in het werkschrift.

2) Begrip stripverhaal

De complexiteit van het stripverhaal is voor sommige leerlingen moeilijk te doorgronden. Er gebeurt veel en verschillende verhaallijnen lopen door elkaar. Toch moeten leerlingen het verhaal kunnen volgen om de opdrachten te maken. Er zijn vier opdrachten die ten doel hebben bepaalde aspecten van het stripverhaal te verduidelijken.

3) Reacties op de bezetting

In de strip spelen de keuzes en dilemma's van de hoofdpersonen en hun reacties op de bezetting een centrale rol. Wim ging bijvoorbeeld bij het verzet, terwijl zijn broer Theo collaborerde met de nazi's. Ook de vraag waarom mensen bepaalde keuzes hebben gemaakt is belangrijk. Waarom besloot Theo hiertoe en waarom heeft Wim een andere keuze gemaakt? Over deze thematiek zijn er vier opdrachten gemaakt.

Colofon

Uitgave en productie Anne Frank Stichting
Redactie Ruud van der Rol, Lies Schippers
(Anne Frank Stichting)

Met dank aan Fred Brandsema (OSG De Meegronden), Henk Katuin (Clusius College), Tineke Klein (Berlage Lyceum), Els Klinkhamer (Veurs College)

Vormgeving Karel Oosting

Tekeningen Eric Heuvel

Druk De Volharding, Amsterdam

© 2005 Anne Frank Stichting

Opdrachten

Vorbereiding

Wat is een goed moment om het stripboek te gebruiken in een lessenserie over de oorlog? Het kan als leerlingen al meer weten over de aanloop tot het uitbreken van de oorlog. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de geschiedenismethode en neem de strip voor het gedeelte over de bezetting van Nederland. U kunt er natuurlijk ook voor kiezen om de strip te gebruiken als start voor een lessenserie over de Tweede Wereldoorlog. Om met het werkschrift te kunnen werken moeten leerlingen de strip uit hebben. Het kost ongeveer een uur om het stripboek te lezen. De opdrachten zijn ontwikkeld in nauwe samenwerking met docenten uit het vmbo en zijn daar getest. Er zit enig niveauverschil in de opdrachten, maar in principe kunnen alle leerlingen ermee uit de voeten.

• Stripplaat kleuren (thema 2 – 10 min.)

In de strip gebeurt erg veel. Deze opdracht is bedoeld om leerlingen het verhaal terug te laten brengen tot de kern, door ze te laten bedenken wie en wat de belangrijkste rol hebben gespeeld in het verhaal. Er is niet één juist antwoord, het gaat om de mening van de leerlingen.

Leerdoelen

- Leerlingen activeren hun kennis over de strip.
- Leerlingen kunnen uitleggen welke drie voorwerpen en personen volgens hen een belangrijke rol hebben gespeeld.

Gebruik in de les

Leerlingen kleuren drie voorwerpen of personen op de kleurplaat, of geven ze een nummer.

Tip voor verdieping

Inventariseer op het bord welke voorwerpen het meeste gekozen zijn. Vraag een aantal leerlingen om hun keuze toe te lichten. Laat leerlingen bedenken waarom er veel dezelfde voorwerpen en personen gekozen zijn.

• Tijd balk maken (thema 1 – 35 min.)

De strip is vrij complex en veel belangrijke gebeurtenissen komen aan de orde. Voor leerlingen kan het lastig zijn om zich een duidelijk beeld van de bezettingstijd te vormen. Deze opdracht helpt leerlingen meer overzicht over deze periode te krijgen.

Leerdoelen

Leerlingen kunnen een aantal belangrijke gebeurtenissen in de periode 1933-1945 noemen en op een tijdbalk plaatsen.

Gebruik in de les

Vertel dat leerlingen eerst de juiste plek voor de plaatjes moeten zoeken, en deze pas daarna moeten vastplakken. Er blijven vier hokjes met jaartallen open. Deze zoeken leerlingen in hun handboek op. (Sporen, Memo, Sprekend Verleden of Sfinx).

Verkorte versie voor BBL en KBL

De opdracht is eenvoudiger door het opzoeken van jaartallen in het handboek weg te laten. Er blijven dan vier hokjes open.

• Stamboom maken (thema 2 – 25 min.)

Leerlingen hebben soms moeite om de complexe familierelaties te doorzien. Door een stamboom te maken van de familie van Jeroen raken leerlingen beter bekend met de hoofdrolspelers en begrijpen daardoor het stripverhaal beter.

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- een stamboom maken van de familie van Jeroen.
- uitleggen in welke relatie de hoofdpersonen staan tot elkaar.

Gebruik in de les

Deze opdracht kunnen leerlingen in tweetallen maken. Bespreek de opdracht door de stamboom op het bord te tekenen. Vraag ook naar de verschillende keuzes van de personen.

Tip voor verdieping

Leerlingen kunnen een stamboom tekenen van hun eigen familie (grootouders, ouders en kleinkinderen).

• Verzet (thema 3 – 20 min.)

In het stripboek spelen de keuzes en dilemma's van de hoofdpersonen een belangrijke rol. Iedere persoon reageert verschillend. Wim gaat bij het verzet, terwijl Theo dienst neemt in het Duitse leger. Vader raakt steeds meer betrokken bij de jodenvervolgung en moeder laat de bezetting gelaten over zich heen komen. De hoofdpersonen representeren drie belangrijke reacties op de bezetting: verzet, collaboratie en aanpassing. Bij deze opdracht staat het begrip verzet centraal. Via Wim verdiepen leerlingen zich hierin. Begin met deze opdracht, omdat verzet een herkenbaar begrip is voor leerlingen.

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- voorbeelden geven van verzet.
- verzet onderscheiden van collaboratie en aanpassing.
- redenen noemen waarom mensen bij het verzet gingen.

Gebruik in de les

Vertel dat de familieleden van Helena heel verschillend reageerden op de bezetting. Geef bij de vraag 'Waar lijkt het op' aan dat de geschetste situatie natuurlijk erg verschilt van de oorlog. Vraag aan leerlingen waar de verschillen uit bestaan. Vraag voor de nabespreking een aantal antwoorden terug.

Tip voor verdieping

Op de website www.annefrank.nl/ontdekking vindt u bij het lesmateriaal voor havo/vwo meer opdrachten over het begrip verzet.

OP ONTDEKKING

naam _____

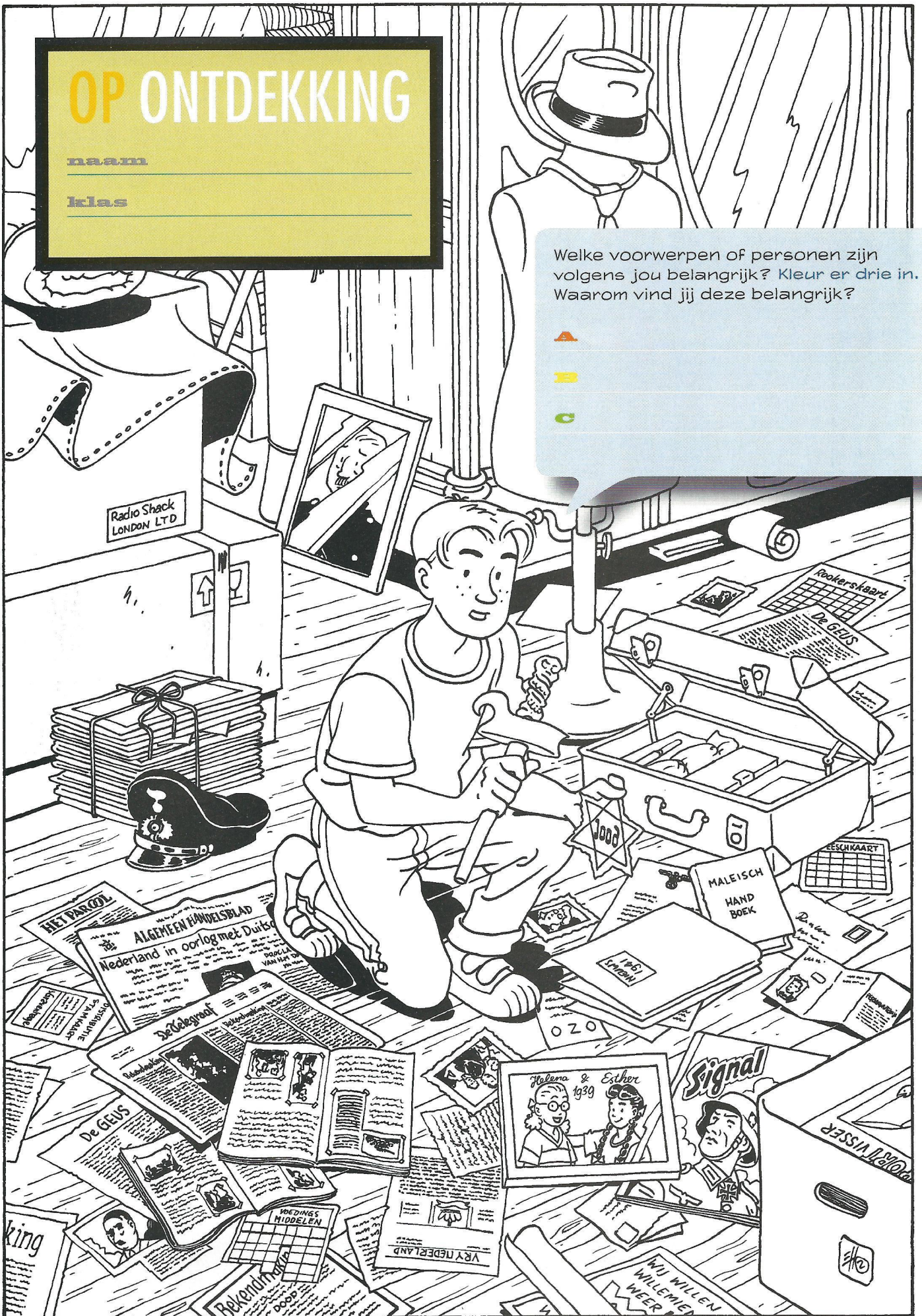
klas _____

Welke voorwerpen of personen zijn volgens jou belangrijk? Kleur er drie in. Waarom vind jij deze belangrijk?

A

B

C

1914-1918

?

?

1929

1933

Hitler komt aan de macht in Duitsland en begint meteen joden te discrimineren.

?

1935

januari

Hitler maakt het leger steeds sterker. Er komen meer fabrieken en wegen. Veel Duitsers steunen hem.

Kristallnacht. Aanhangers van Hitler steken synagogen in brand, vernielen joodse winkels en doden tientallen joden.

1935

1938

november

Het Duitse leger valt Polen binnen. De Tweede Wereldoorlog is begonnen.

Het Duitse leger valt Nederland binnen. Na vijf dagen strijd geeft Nederland zich over.

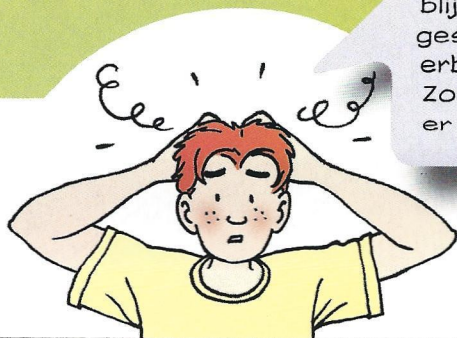
1939

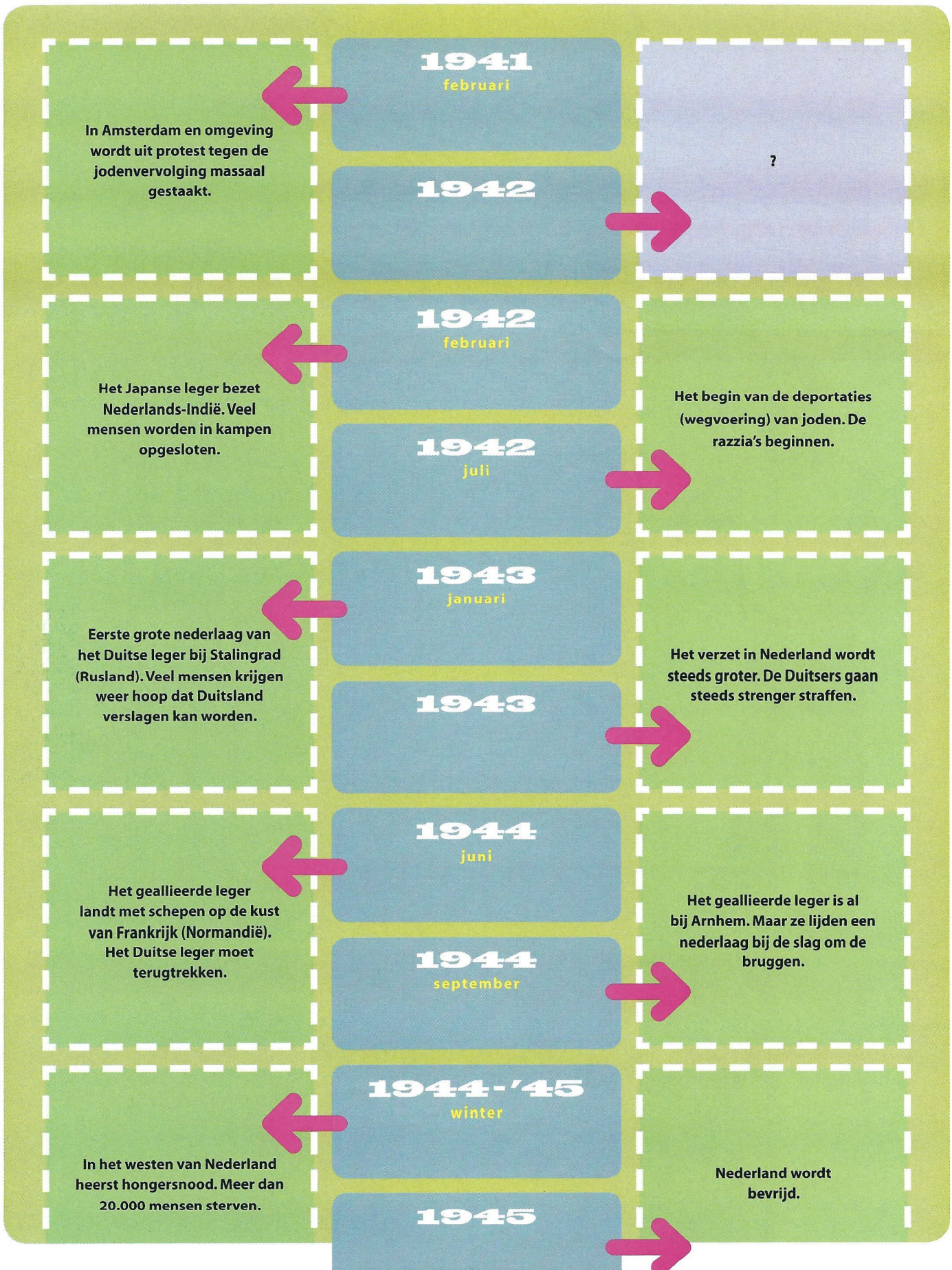
september

1940

mei

Oma heeft me veel verteld, maar hoe zat het ook al weer? Wanneer gebeurde wat? Als je de plaatjes van de tijdbalk op het knipvel uitknijpt en op de juiste plek plakt, blijven er vier hokjes over. Ik heb in mijn geschiedenisboek nog een paar dingen erbij gezocht. Het jaartal staat er al. Zoek in je eigen geschiedenisboek op wat er toen gebeurde.

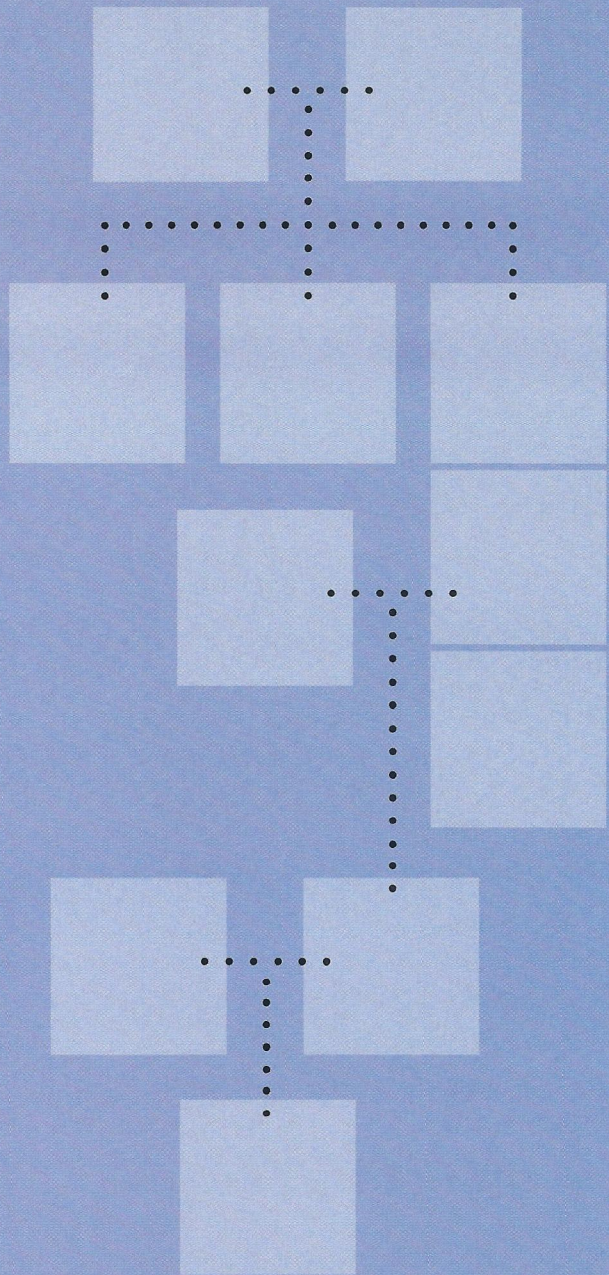

Mijn moeder is de dochter van mijn oma, die de moeder is van... Of was het andersom? Soms weet ik het ook niet meer! Help me en maak een stamboom van mijn familie. Van Helena zijn er drie plaatjes. Leg die eerst op de juiste plaats in de stamboom.

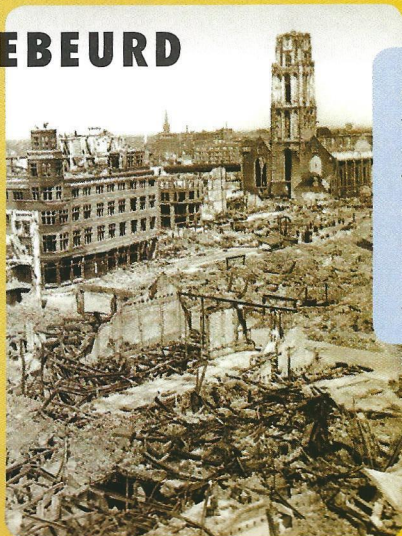

STAMBOOM

ECHT GEBEURD

De personen in de strip zijn verzonnen. Maar veel in het verhaal is wel echt gebeurd. De tekenaar heeft daarom heel goed naar foto's gekeken voordat hij ging tekenen.

Op 14 mei 1940 bombardeerden Duitse vliegtuigen het centrum van Rotterdam. Een groot deel van de historische binnenstad werd verwoest. Toen de nazi's dreigden om ook andere Nederlandse steden te bombarderen gaf het Nederlandse leger zich over. Op welke pagina in de strip vind je de tekening die op deze foto lijkt?

4

Wim, de broer van mijn oma was heel erg tegen de nazi's, net als veel andere Nederlanders. Maar hij deed wat de meeste mensen niet durfden. Hij ging in het verzet. Dat was heel gevaarlijk. Gelukkig hebben ze hem niet te pakken gekregen!

1 Hiernaast zie je twee voorbeelden van verzet. Schrijf op wat je ziet.

2 Stel je voor: in jouw klas zit een leerling die door de leraar oneerlijk wordt behandeld. Ze krijgt vaak straf voor iets dat ze niet gedaan heeft. Je kan verschillende dingen doen. Wat lijkt het meeste op verzet? Kruis één mogelijkheid aan.

- je doet niks
- je bent het eens met de docent
- je zegt dat je het er niet mee eens bent

3 Heb je zelf wel eens zoiets meegemaakt en hoe is dat afgelopen?

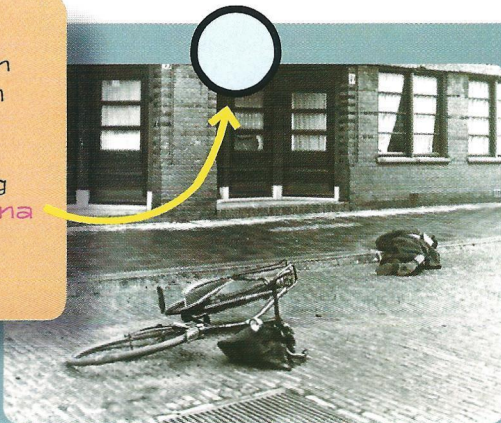
4 Er zijn veel redenen waarom mensen in de oorlog in verzet kwamen, zoals Wim. Omcirkel de twee redenen die jou het belangrijkste lijken.

- 1 Ze vonden dat Nederland vrij moest zijn.
- 2 Ze haatten de nazi's.
- 3 Ze vonden het verzet een groot avontuur.
- 4 Ze hadden veel over voor andere mensen.
- 5 Hun vrienden deden het ook.

Verzet

ECHT GEBEURD

Aan het einde van de oorlog waren er regelmatig aanslagen op verraders en politiemensen die de Duitsers hielpen. Deze (NSB) politiemann werd op 29 december 1944 in Den Haag doodgeschoten. Op welke pagina in de strip vind je de tekening die op deze foto lijkt?

5

1 Hiernaast zie je twee voorbeelden van collaboratie. Schrijf op wat je ziet.

Ik schaam me een beetje voor Theo. De andere broer van mijn oma. Hij hielp de Duitsers. Hij ging zelfs vechten in het Duitse leger, net als 23.000 andere Nederlanders. Er waren ook Nederlanders die op andere manieren de bezetters hielpen. Collaborateurs werden ze genoemd.

collaboratie

2 Stel je voor: in jouw klas zitten vijf leerlingen die de baas zijn. Deze groep pest en bedreigt andere leerlingen. Je kan verschillende dingen doen. Wat lijkt het meeste op collaboratie? Kruis één mogelijkheid aan.

- samen met klasgenoten er iets aan doen
- je doet niks
- je sluit je aan bij het groepje

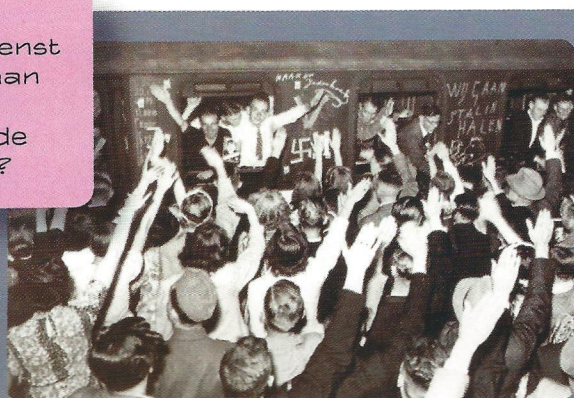
3 Denk jij dat zo iets vaker voorkomt op school? Geef een voorbeeld:

4 Er zijn veel redenen waarom mensen in de oorlog met de nazi's meewerkten, zoals Theo. Omcirkel de twee redenen die jou het belangrijkste lijken.

- 1 Ze kregen daardoor meer geld en spullen.
- 2 Ze hadden dezelfde ideeën als de nazi's.
- 3 Ze kregen een bepaalde opdracht van de nazi's en deden dat gewoon.
- 4 Ze vonden het spannend en avontuurlijk.
- 5 Hun vrienden deden het ook.

6

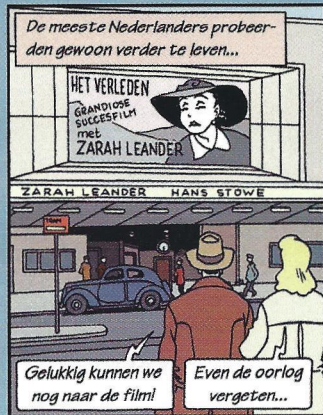
Ongeveer 23.000 Nederlandse mannen zijn vrijwillig in Duitse dienst gegaan. Ruim 7000 zijn (vooral aan het oostfront) omgekomen. Op welke pagina in de strip vind je de tekening die op deze foto lijkt?

ECHT GEBEURD

AANPASSING

1
Hiernaast zie je twee voorbeelden van aanpassing. Schrijf op wat je ziet.

2

Stel je voor: op het schoolplein wordt iemand in elkaar geslagen. Je kan verschillende dingen doen. Wat lijkt het meeste op aanpassing? Kruis één mogelijkheid aan.

- het vechten aanmoedigen
- gauw doorlopen, je doet niks
- een leraar erbij halen

3

Wat denk je dat de meeste leerlingen zullen doen?

Waarom? Leg uit.

4

Er zijn veel redenen waarom mensen in de oorlog zich aanpasten aan de Duitse bezetting, zoals de moeder van oma.

Omcirkel de twee redenen die jou het belangrijkste lijken.

- 1 Ze wilden geen moeilijkheden krijgen met de nazi's.
- 2 Ze hadden dezelfde ideeën als de nazi's.
- 3 Het kon ze niets schelen wat er gebeurde in Nederland.
- 4 Hun vrienden deden het ook.
- 5 Ze waren bang voor de nazi's.

De moeder van mijn oma was ook tegen de Duitsers. Daarom vond ze het heel erg wat haar man deed en wat haar zoon Theo deed. Maar ze was ook tegen het gevaarlijke verzetswerk van Wim. Zij wilde het liefst dat iedereen maar 'gewoon' deed. Ze wilde geen risico's lopen en paste zich zo goed mogelijk aan de moeilijke omstandigheden aan.

Esther komt bij Helena in de klas. Ze is gevlucht uit Duitsland.

Helena en Esther worden beste vriendinnen.

De vader van Helena moet helpen bij de arrestatie van joden.

Helena denkt dat haar vader Esther en haar familie heeft opgepakt.

Jeroen gaat naar dodenherdenking op 4 mei.

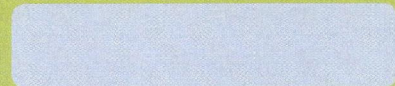
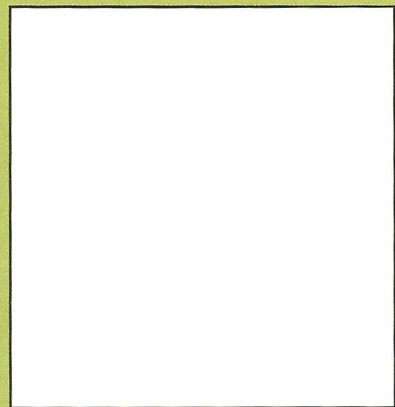
Jeroen doet een grote ontdekking.

Een blijde ontmoeting tussen twee oude vriendinnen.

Esther vertelt wie haar geholpen heeft.

Ik wilde een ministrip maken van de belangrijkste gebeurtenissen uit de strip. Maar de plaatjes op het knipvel zijn door elkaar geraakt. Leg ze in de juiste volgorde en plak ze op. Het laatste plaatje mag je zelf tekenen en je kunt er een tekst bij maken! O ja, bedenk ook nog even een mooie titel voor deze ministrip.

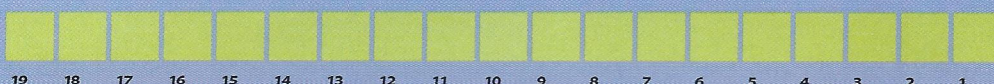
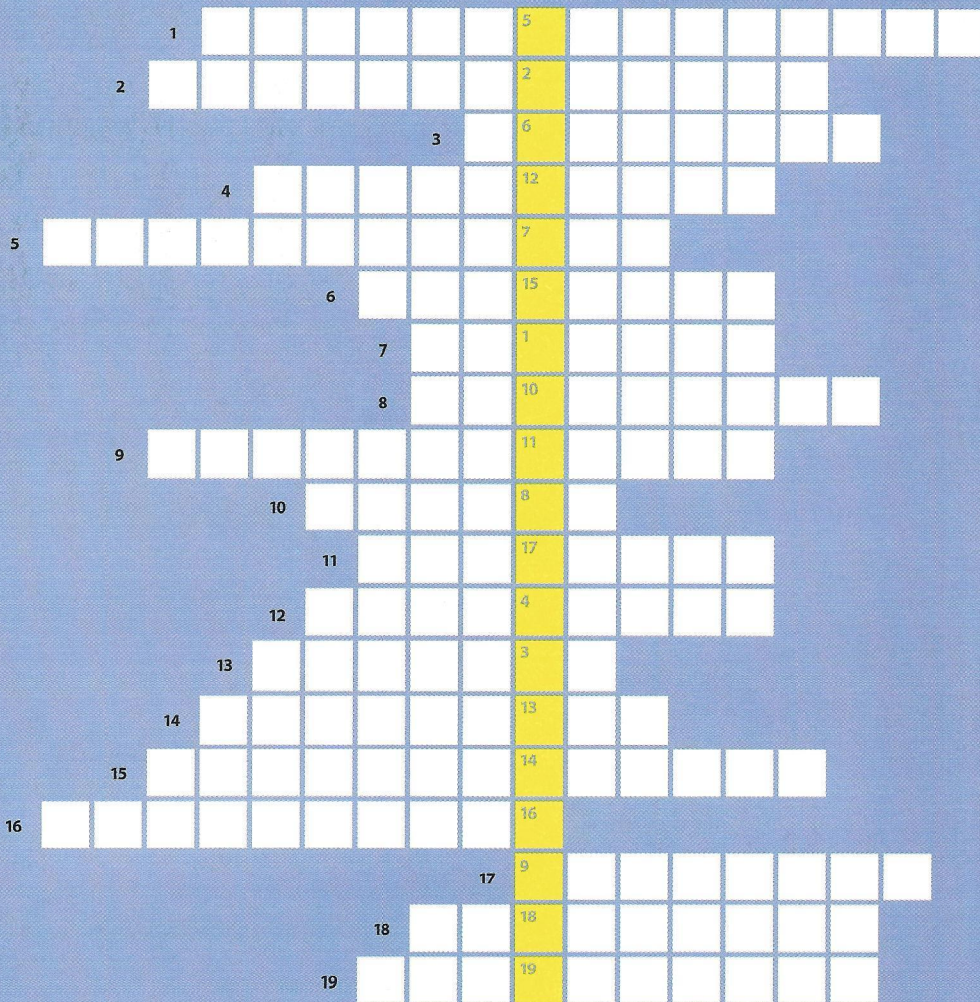

MINISTRIP

OMSCHRIJVINGEN

- 1 Alle ambtenaren moesten in oktober 1940 een verklaring ondertekenen dat ze géén joodse voorouders hadden. (pagina 17)
- 2 Nederlander die met de Duitse bezetter samenwerkte. (pagina 44)
- 3 Iemand die in zijn eentje alles in een land te zeggen heeft. (pagina 10)
- 4 Tijdens de hongervinter konden de armste en hongerigste mensen hier te eten krijgen. (pagina 46)
- 5 Landen die gezamenlijk tegen Duitsland vochten. (pagina 38)
- 6 Onwettig. Iets doen wat volgens de wetten van de nazi's verboden was. (pagina 19)
- 7 Landing op de kust van Normandië van de geallieerde legers op 6 juni 1944. (pagina 43)
- 8 Hulppolitie die uit leden van de NSB bestond. (pagina 46)
- 9 Als land niet meevechten in een oorlog, onpartijdig zijn. (pagina 13)
- 10 Georganiseerde jacht op mensen waarbij een hele buurt of straat werd afgezet door de Duitsers. (pagina 33 en 42)
- 11 Iets opzettelijk laten mislukken. (pagina 40)
- 12 Vernietigingskamp in Polen. (pagina 59)
- 13 Het was verboden om 's avonds na een bepaald tijdstip op straat te zijn. (pagina 20)
- 14 Een eis die wordt gesteld. Voorbeeld: 'Als het Nederlandse leger zich niet vóór 12 uur overgeeft, dan bombarderen we Rotterdam'. (pagina 14)
- 15 's Avonds moest elke Nederlander de ramen met zwart papier afdekken. Ook de straatverlichting brandde niet. (pagina 38).
- 16 Een concentratiekamp in de provincie Drenthe. Het werd als doorgangskamp gebruikt. (pagina 34)
- 17 Zaal of gebouw waar joden bij elkaar komen om hun godsdienst te beoefenen. (pagina 11)
- 18 Iemand die er op uit is om op allerlei manieren ergens beter van te worden. (pagina 41).
- 19 Een soort reclame, bedoeld om mensen onjuiste informatie te geven, of te misleiden. Hierdoor kunnen mensen dingen gaan geloven die niet waar zijn. (pagina 14)

9

19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Als je deze puzzel kunt maken, weet je heel veel over de Tweede Wereldoorlog! Als je het woord niet meteen weet, zoek je het gewoon op in de strip. Als je de gevonden letters in de goede volgorde zet krijg je (achterstevoren) een soort slagzin. Succes ermee!!

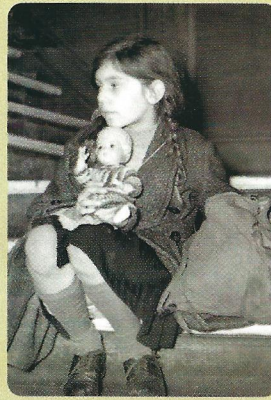

ECHT GEBEURD

In februari 1941 werden in Amsterdam 427 mannen op straat opgepakt en naar het concentratiekamp Mauthausen overgebracht. Slechts één van hen overleefde het.

pagina

Een van de meer dan 200 kinderen die op 2 december 1938 in Engeland aankwamen. Zij vluchtten voor het geweld tegen joden in Duitsland tijdens en na de Kristallnacht (10-11 november). Hun ouders mochten niet meekomen.

pagina

10

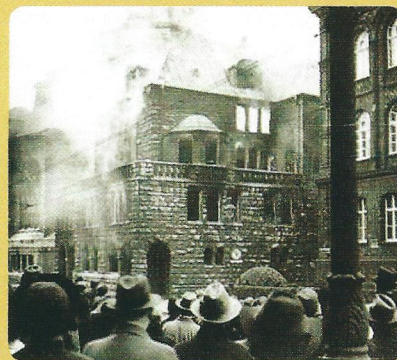
Vanaf september 1941 moesten joodse kinderen naar aparte scholen. Vanaf september 1942 werden leerlingen en docenten opgepakt en gedeporteerd. In september 1943 waren er geen joodse scholen meer.

pagina

In Pearl Harbor lag een groot deel van de Amerikaanse vloot. Bij de Japanse verrassingsaanval (december 1941) werd bijna de hele vloot verwoest.

pagina

Tijdens de Kristallnacht op 9 november 1938 organiseerden nazi's gewelddadige rellen tegen de joden in Duitsland. Honderden synagogen en joodse winkels werden verwoest. Ruim 30.000 joodse mannen werden gearresteerd en opgesloten in kampen.

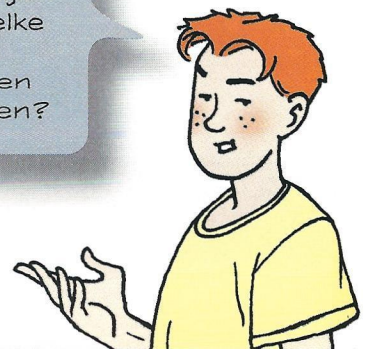
pagina

Bijna alle joden in Nederland die gearresteerd waren (ongeveer 107.000) gingen eerst naar het kamp Westerbork in Drenthe. Daar vertrok elke week een trein met ongeveer 1000 joden naar Polen. Daar wachtte hen bijna zeker de dood.

pagina

Je weet waarschijnlijk mijn vraag al: op welke pagina's in de strip vind je de tekeningen die op de foto's lijken?

DISCUSSIE SPEL

Waarom deden zij dat?

1

Vader werkt mee met de Duitsers. Waarom?

- Hij denkt dat hij anders ontslagen wordt.
- Hij kan er veel geld mee verdienen.
- Hij doet altijd wat zijn baas zegt.
- Hij is een bangerik.
- Hij is een aanhanger van Hitler (een nazi).

2

Moeder steunt in het begin vader, maar later niet meer. Waarom?

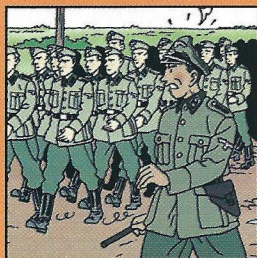
- Zij baalt ervan dat vader thuis nooit iets over zijn werk vertelt.
- Zij is kwaad op hem omdat hij de Duitsers steeds meer gaat helpen.
- Zij vindt dat vader een slecht mens is.
- Zij vindt dat haar man veel te weinig verdient.
- Zij vindt dat vader meer voor Theo had moeten doen.

3

Wim gaat steeds meer werken voor het verzet. Waarom?

- Hij zoekt het avontuur.
- Hij heeft een hekel aan de Duitsers.
- Hij kan er veel geld mee verdienen.
- Hij doet het om zijn vader dwars te zitten.
- Hij wil in een vrij land leven.

4

Theo gaat als vrijwilliger vechten voor de Duitsers. Waarom?

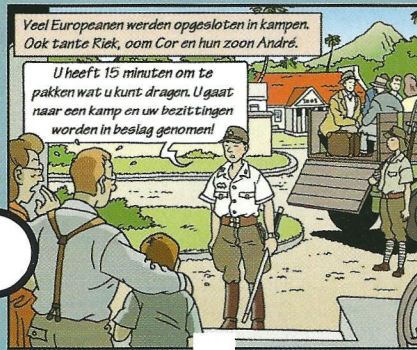
- Hij moet van zijn vader geld verdienen.
- Hij is een aanhanger van Hitler (een nazi).
- Hij zoekt het avontuur.
- Hij bewondert het Duitse leger.
- Hij zet zich af tegen zijn vader.

Mijn oma, haar ouders en broers reageerden allemaal verschillend op de oorlog. Ieder had zijn eigen redenen voor zijn of haar gedrag. Ik heb het er nog met klasgenoten over gehad. We waren het niet altijd met elkaar eens. Bedenk met je eigen klasgenoten **waarom** iemand een bepaalde beslissing heeft genomen. Als je het met elkaar eens bent mag je één reden aankruisen.

MENSENrechten

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren mensen vaak rechtenloos, zoals Esther en haar familie. Dat zie je ook in de stripplaatjes. Welke rechten worden er geschonden? Zet het nummer erbij. Geef het rondje van de twee mensenrechten die jij het belangrijkste vindt een kleur.

- 1 Iedereen heeft recht op een eerlijk proces als hij ergens van beschuldigd wordt.
- 2 Alle mensen hebben dezelfde rechten (dus discriminatie is verboden).
- 3 Iedereen heeft recht op werk en recht op bescherming tegen werkloosheid.
- 4 Iedereen heeft recht op een eigen mening.
- 5 Iedereen heeft recht om asiel aan te vragen als hij vervolgd wordt.
- 6 Iedereen heeft recht op voedsel, onderdak, kleding en medische hulp.
- 7 Niemand mag zomaar worden gearresteerd of verbannen.
- 8 Iedereen heeft het recht om volgens zijn geloof te leven.

● **Collaboratie** (thema 3 – 20 min.)

Volgend op de opdracht over verzet leren leerlingen over Theo. Hij heeft de keuze gemaakt om dienst te nemen in het Duitse leger. Ook Theo staat symbool voor een grotere groep mensen. Via deze figuur verdiepen leerlingen zich in collaboratie in Nederland.

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- voorbeelden geven van collaboratie.
- collaboratie onderscheiden van verzet en aanpassing.
- redenen noemen waarom mensen collaboreerden.

Gebruik in de les

Vertel dat de familieleden van Helena heel verschillend reageerden op de bezetting. Geef bij de vraag 'Waar lijkt het op' aan dat de geschetste situatie natuurlijk erg verschilt van de oorlog. Vraag aan leerlingen waar de verschillen uit bestaan. Vraag voor de nabespreking een aantal antwoorden terug.

Tip voor verdieping

Op de website www.annefrank.nl/ontdekking vindt u bij het lesmateriaal voor havo/vwo meer opdrachten over het begrip collaboratie.

● **Aanpassing** (thema 3 – 20 min.)

De moeder van Helena deed wat de meeste Nederlanders tijdens de bezetting deden: zij paste zich aan. Bij deze opdracht verdiepen leerlingen zich via moeder in het begrip aanpassing. Dit is een moeilijk begrip om uit te leggen, daarom is het aan te raden het na verzet en collaboratie te behandelen.

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- voorbeelden geven van aanpassing.
- aanpassing onderscheiden van verzet en collaboratie.
- redenen noemen waarom mensen zich aanpasten.

Gebruik in de les

Vertel dat de familieleden van Helena heel verschillend reageerden op de bezetting. Geef bij de vraag 'Waar lijkt het op' aan dat de geschetste situatie natuurlijk erg verschilt van de oorlog. Vraag aan leerlingen waar de verschillen uit bestaan. Vraag voor de nabespreking een aantal antwoorden terug.

Tip voor verdieping

Op de website www.annefrank.nl/ontdekking vindt u bij het lesmateriaal voor havo/vwo meer opdrachten over het begrip aanpassing.

● **Een ministrip maken** (thema 2 – 20 min.)

Sommige leerlingen hebben moeite om de verhaallijn te volgen, of is het niet gelukt om de strip uit te lezen. Daardoor gaat soms de clou van de strip aan ze voorbij. Dat werkt demotiverend en kan een obstakel zijn om de andere opdrachten goed te kunnen maken. Door zelf een kleine strip over de ontdekking van Jeroen te maken raken leerlingen weer bij en begrijpen ze de essentie van het stripverhaal.

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- uitleggen wat er met Esther gebeurd is.
- uitleggen welke beslissing de vader van Helena heeft genomen.
- uitleggen waarom het stripboek *De Ontdekking* heet.

Gebruik in de les

Leerlingen knippen de plaatjes los en leggen ze op de juiste plaats. Daarna plakken ze de plaatjes vast. Vervolgens tekenen ze het laatste plaatje en bedenken een passende titel.

Tip voor verdieping

De leerlingen kruipen in de huid van een journalist van de plaatselijke krant die stuit op dit verrassende verhaal. De journalist neemt hierover een interview af bij Jeroen of Oma. Dit interview schrijven leerlingen uit met vragen en antwoorden.

● **Puzzel** (thema 1 – 30 min.)

In de strip staan veel moeilijke begrippen. Spelenderwijs worden leerlingen hier bekend mee gemaakt bij deze puzzelopdracht.

Leerdoelen: leerlingen kennen

- een aantal moeilijke begrippen uit het stripboek.

Gebruik in de les

Wijs leerlingen erop dat de bladzijde uit het stripboek waar het begrip te vinden is erbij staat.

Tip voor verdieping

Inventariseer welke begrippen leerlingen het moeilijkste vonden en bespreek deze.

● **Echt gebeurd!** (thema 2 – 30 min.)

De geschiedenis van de bezetting in de vorm van een stripverhaal kan de indruk wekken dat het allemaal niet echt gebeurd is. Door stripplaatjes bij historische foto's op te zoeken beseffen leerlingen beter dat dit wel het geval is.

Leerdoelen: leerlingen

- oefenen in het kijken naar historische foto's.
- beseffen dat de strip de werkelijkheid goed benadert.

Gebruik in de les

Vertel dat in de strip het verhaal en de plaatjes historisch erg goed kloppen. Veel historici hebben meegelezen en de tekenaar heeft tientallen foto's gebruikt als inspiratiebron. Vliegtuigen, uniformen, het straatbeeld, het klopt allemaal. Ook de geschiedenisfeiten zijn allemaal gecontroleerd. Alleen het spannende familieverhaal is verzonden, maar dit soort gezinssituaties kwamen echt voor.

● **Discussiespel: Waarom deden ze dat?** (thema 3 – 30 min.)

De keuzes en dilemma's van de hoofdpersonen staan in de strip centraal. Bij deze opdracht verdiepen leerlingen zich in de vraag waarom de hoofdpersonen deze keuzes hebben gemaakt. Waarom ging Theo bijvoorbeeld vechten voor de Duitsers?

Leerdoelen: leerlingen kunnen

- uitleggen voor welke keuzes vader, moeder, Wim en Theo stonden.
- verschillende afwegingen noemen die een rol hebben gespeeld bij deze keuzes.
- argumenten geven voor hun mening over de meest waarschijnlijke motieven van de hoofdpersonen om tot hun keuze te komen.

Gebruik in de les

Bespreek kort de keuzes die Theo, Wim, vader en moeder maakten. Hierover krijgen leerlingen vier vragen. Ze moeten het eens worden over de meest waarschijnlijke reden voor een keuze. Het is de bedoeling dat leerlingen het als groep eens worden. Inventariseer de antwoorden, als er verschillen zijn kan dat aanleiding zijn voor een klassikale discussie.

Is er binnen de groepen weinig discussie, dan kan een klassikale aanpak helpen. Laat dan het groepswerk vervallen en leidt de discussie klassikaal.

● **Mensenrechten** (15 min.)

In de strip staan verschillende mensenrechtenschendingen. Door deze opdracht wordt dat expliciet gemaakt.

Leerdoelen: leerlingen

- leren verschillende mensenrechten herkennen en benoemen.
- kunnen uitleggen welk mensenrecht zij het belangrijkste vinden.

Gebruik in de les

Vertel ter introductie dat er in de Tweede Wereldoorlog veel mensenrechten werden geschonden. Vraag leerlingen om hier een paar voorbeelden van te noemen.

Leerlingen kiezen na de opdracht twee mensenrechten die zij het belangrijkste vinden.

Tip voor verdieping

Inventariseer de antwoorden en vraag een aantal leerlingen om hun keuzes uit te leggen.

Meer lesmateriaal over de strip vindt u op de website www.annefrank.nl/ontdekking. De site wordt jaarlijks geactualiseerd en uitgebreid. Ook kunt u hier bestellingen plaatsen voor de strip en het werkschrift, en er is informatie te vinden over activiteiten en nieuws rond de strip.

plaatjes bij tijdbalk

